

Голові разової спеціалізованої вченої ради PhD 11689

Запорізького національного університету,

доктору юридичних наук, професору

Колпакову В.К.

Рецензія

рецензента – доктора філософії у галузі права (PhD) Євтушенко Дар'ї Сергіївни на дисертацію Галасвського Юрія Васильовича на тему «Організація системи судів в особливих умовах воєнного стану в Україні: правовий аспект», подану на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право»

Актуальність теми дисертаційного дослідження «Організація системи судів в особливих умовах воєнного стану в Україні: правовий аспект» зумовлена безпрецедентними викликами, з якими зіткнулася судова система України в умовах збройної агресії та запровадження тривалого правового режиму воєнного стану. Функціонування судової влади за таких умов набуває особливого значення, оскільки саме суди залишаються ключовим інституційним гарантом реалізації конституційного права на судовий захист, доступу до правосуддя та дотримання принципу верховенства права навіть у період надзвичайних суспільно-політичних трансформацій.

Воєнний стан істотно вплинув на організацію діяльності судів, зумовивши необхідність адаптації організаційно-правових, управлінських, кадрових, фінансових, інформаційно-технічних і безпекових механізмів їх функціонування. Зміна територіальної підсудності, евакуація судів, кадровий дефіцит, обмеження фізичного доступу до приміщень судів, інтенсивне впровадження дистанційних форм здійснення судочинства, а також загострення питань безпеки суддів, працівників апаратів судів і учасників процесу актуалізували потребу у комплексному науковому аналізі організації судової системи в умовах воєнного стану.

Водночас чинне законодавство України та практика його застосування не завжди забезпечують належну системність і узгодженість правового регулювання організаційних засад діяльності судів у надзвичайних умовах. Значна частина управлінських рішень має ситуативний характер, що зумовлює необхідність наукового переосмислення ролі органів суддівського врядування, судової адміністрації та внутрішніх організаційних механізмів судів з метою забезпечення безперервності здійснення правосуддя та збереження інституційної стійкості судової влади.

Особливої актуальності дослідження набуває також у контексті виконання Україною міжнародних зобов'язань, зокрема щодо дотримання стандартів Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини, які допускають можливість обмежень прав у період надзвичайних правових режимів, але вимагають їх пропорційності, законності та обґрунтованості. За таких умов організація судової системи стає одним із ключових чинників забезпечення балансу між вимогами національної безпеки та гарантіями прав людини.

З огляду на викладене, обрана тема є своєчасною, науково значущою та практично затребуваною, оскільки спрямована на комплексне дослідження правових засад організації системи судів в особливих умовах воєнного стану, виявлення наявних проблем і формулювання обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення відповідного правового регулювання як у період дії воєнного стану, так і в перспективі післявоєнного відновлення судової системи України.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Рецензування дисертаційного дослідження Ю.В. Галаєвського дає підстави для висновку, що робота має чітку логіку побудови та спирається на опрацювання значного масиву нормативно-правових актів, матеріалів судової практики й наукових праць із загальної теорії держави і права, конституційного, адміністративного та процесуального права. Дисертація є самостійною науковою працею, у якій відображено результати комплексного дослідження.

Теоретичні положення, висновки та пропозиції, сформульовані у дисертації, отримано внаслідок критичного аналізу та безпосереднього використання нормативно-правових джерел, доктринальних підходів і практичних матеріалів, що стосуються організації й функціонування системи судів в особливих умовах воєнного стану в Україні. Робота вирізняється комплексністю та послідовністю викладу, належним визначенням об'єкта і предмета дослідження, а також коректною ув'язкою поставленої мети із завданнями та логікою їх розв'язання.

Належний рівень наукової обґрунтованості та практичної значущості результатів, які у концентрованому вигляді відображені у наукових положеннях, висновках і рекомендаціях здобувача, забезпечено методологічним і теоретичним підґрунтям вихідних позицій дослідження, застосуванням комплексу методів, адекватних об'єктові, предметові, меті та завданням, опорою на сучасні напрацювання юридичної науки й широку джерельну базу, а також апробацією ключових ідей і положень роботи. Системний аналіз і синтез наукової літератури, законодавства та узагальнення матеріалів щодо правових механізмів забезпечення безперервності здійснення правосуддя, доступу до суду, організаційної спроможності судових установ і гарантій прав учасників процесу в умовах воєнного стану дали змогу автору результативно досягти поставленої мети та виконати визначені завдання.

Достовірність одержаних результатів підтверджується не лише науковою новизною та значенням сформованої системи положень, спрямованих на заповнення окремих прогалів у правовому регулюванні організації судової влади в умовах надзвичайних правових режимів, а й практичною затребуваністю висновків і рекомендацій на сучасному етапі. Зокрема, напрацювання дисертанта можуть бути використані для удосконалення законодавчого та підзаконного регулювання в частині організації роботи судів, адаптації судочинства до воєнних умов, забезпечення кадрової, інформаційної й безпекової спроможності судової системи, а також для формування ефективних управлінських рішень у сфері правосуддя як під

час дії воєнного стану, так і в період післявоєнного відновлення. Загалом дослідження становить результат власних наукових напрацювань автора та є обґрунтованою спробою визначити пріоритетні напрями підвищення ефективності організації системи судів в Україні в особливих умовах воєнного стану з урахуванням гарантій верховенства права та захисту прав людини.

Основні результати дисертації відображено у семи наукових працях здобувача, серед яких наявні статті у фахових виданнях і матеріали наукових конференцій, що підтверджує системність апробації положень дослідження. Аналіз дисертації та публікацій дає змогу констатувати належний рівень обґрунтованості отриманих результатів у межах адміністративно-правової проблематики, їх теоретичну цінність та практичну значущість у контексті реалізації мети і завдань роботи, а також відповідність публікаційних результатів вимогам чинного законодавства України.

Наукова новизна дисертації полягає в тому, що вона належить до перших у вітчизняній адміністративно-правовій науці комплексних досліджень, присвячених правовим аспектам організації системи судів в особливих умовах воєнного стану в Україні, а також проблематиці використання інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності суб'єктів публічної адміністрації в цій сфері. У роботі сформульовано і вмотивовано низку нових наукових положень, висновків та рекомендацій, які мають важливе теоретичне й прикладне значення. Зокрема, автор обґрунтовує доцільність перерозподілу окремих бюджетно-організаційних повноважень від ВРП до ДСА як спеціалізованого органу організаційно-фінансового забезпечення судів, а також висловлює позицію щодо потреби запровадження дієвих механізмів відповідальності за невиконання рішень органів суддівського самоврядування. Значущими є також положення щодо нормативної інституціоналізації планів безперервності діяльності судів у надзвичайних умовах як елемента судової безпеки, а також концептуальні підходи до впровадження інституту модельних судів як інструмента

модернізації судової системи з урахуванням викликів воєнного стану, цифрової трансформації та безбар'єрності.

Поряд із цим дисертант удосконалює підходи до типологізації ризиків, пов'язаних із діяльністю судів у воєнний період, розкриваючи воєнний стан не лише як зовнішню обставину, а як правову й організаційну рамку, що змінює зміст і пріоритети судового адміністрування. Розвинено й розуміння інституційної стійкості судової влади, яка у воєнних умовах конкретизує вимоги до нормативного, організаційного та технічного забезпечення безперервності правосуддя. Особливої уваги заслуговують підходи автора до розмежування допоміжних функцій штучного інтелекту та сфер, у яких його застосування має бути обмежене, а також вимоги до модернізації ЄСІКС як інфраструктурної основи цифрового правосуддя та євроінтеграційних процесів. Подальшого розвитку набули положення щодо антикризового забезпечення судів як поєднання кадрових, бюджетних, інфраструктурних та безпекових інструментів, а також обґрунтування можливих етапів відновлення військової юрисдикції з урахуванням міжнародних і європейських стандартів.

У дисертації подано й інші положення, висновки та пропозиції, реалізація яких сприятиме вирішенню важливих завдань теоретичного й прикладного характеру у сфері організації та функціонування судової системи в умовах воєнного стану, що підтверджує цілісність і завершеність дослідження та вагомість отриманих результатів.

Наукова обґрунтованість положень дисертації підтверджується опорою на ґрунтовні вітчизняні та зарубіжні публікації, присвячені проблематиці організації судової влади в умовах надзвичайних правових режимів. Нормативну базу дослідження становлять Конституція України, міжнародно-правові акти, закони України, акти Президента України та Кабінету Міністрів України й інші підзаконні нормативно-правові акти, що регулюють організацію та функціонування судів і особливості здійснення правосуддя у воєнний період. Аргументація висновків та пропозицій посилена зверненням до зарубіжного досвіду правового врегулювання відповідних

питань. Теоретичне підґрунтя становлять положення теорії держави і права, конституційного та адміністративного права, а також процесуального права, у частині, що стосується організації судової влади та гарантій права на справедливий суд. Емпірична база охоплює дані щодо стану правового регулювання діяльності судів у період воєнного стану, матеріали правозастосовної та судової практики й узагальнення діяльності органів судової влади за умов особливого правового режиму.

Рівень виконання поставленого наукового завдання свідчить про належне оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Наукові положення, висновки та рекомендації є аргументованими з позицій логіки дослідження та обраних методологічних підходів. Їх отриманню передувало опрацювання значного масиву нормативних актів, практичних матеріалів і доктринальних джерел. Автор демонструє володіння формально-юридичним, системно-структурним і структурно-функціональним методами, а також прийомами логічного аналізу та синтезу. Достовірність результатів додатково підтримується якісним добором емпіричних даних та вдалою структурою дисертації, що відповідає внутрішній логіці викладу й дозволила послідовно сформулювати висновки, пропозиції та рекомендації.

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів визначається можливістю їх використання у подальших наукових дослідженнях проблем правового забезпечення організації судів в особливих умовах, у нормотворчій і правозастосовній діяльності з метою удосконалення організаційних та процедурних механізмів функціонування судової системи у воєнний період, а також у навчальному процесі під час викладання дисциплін правничого спрямування, пов'язаних із судоустроєм, адміністративним правом і судочинством, а також спеціальними правовими режимами та гарантіями прав людини.

У цілому дисертаційна робота Галаєвського Юрія Васильовича на тему «Організація системи судів в особливих умовах воєнного стану в Україні: правовий аспект» має комплексний і завершений характер та відповідає

вимогам, визначеним нормативно-правовими актами Кабінету Міністрів України й Міністерства освіти і науки України, зокрема положенням Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах) й Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що охоплюють вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. В анотації подано положення наукової новизни та основні висновки і пропозиції щодо підвищення ефективності правового забезпечення організації й функціонування судової системи у воєнних умовах.

У вступі автор обґрунтовує актуальність дослідження, визначає об'єкт, предмет, мету та завдання, окреслює зв'язок роботи з науковими програмами і темами, а також характеризує джерельну й теоретичну базу, застосовані методи та підходи, що в сукупності забезпечило досягнення поставленої мети.

У першому розділі, присвяченому теоретико-правовим засадам роботи судів, обґрунтовано роль міжнародно-правових зобов'язань України та конституційних положень щодо місця міжнародних договорів у системі національного законодавства. Автор з'ясовує, що у межах виконання євроінтеграційних орієнтирів у період воєнного стану відбувалися інституційні процеси, спрямовані на відновлення повноцінного функціонування органів суддівського врядування та формування суддівського корпусу.

Другий розділ містить комплексний аналіз трансформації організації роботи судів після запровадження воєнного стану 24 лютого 2022 року та дозволяє окреслити як сильні, так і вразливі сторони інституційної спроможності судової влади. Використання поєднання нормативно-правового, організаційного й емпіричного матеріалу дало змогу простежити не лише формальні положення законодавства, а й реальні механізми адаптації судів до умов повномасштабної війни. Особливо підкреслено, що законодавчі

гарантії безперервності здійснення правосуддя потребують підсилення через детально розроблені механізми реагування на реальні воєнні загрози.

У третьому розділі, присвяченому напрямам удосконалення правових та організаційних засад роботи судів у воєнний період, розкрито етапи становлення цифрового правосуддя в Україні, охарактеризовано розвиток нормативної бази ЄСІКС і поступове запровадження її підсистем, а також проаналізовано практичні аспекти використання цифрових сервісів та інструментів штучного інтелекту у правосудді. Автор обґрунтовує їх потенціал для оптимізації діяльності судів і підвищення ефективності доступу до правосуддя, водночас звертаючи увагу на ризики, пов'язані з достовірністю інформації, можливими маніпуляціями даними та викликами для незалежності судової влади, що можуть виникати через алгоритмічні рішення в ІТ-системах.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційного дослідження.

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Ю.В. Галаєвського, варто вказати на певні дискусійні положення:

1. Попри згадку про верховенство права та ст. 6 Конвенції, у підрозділі 1.1 варто виразніше показати, як воєнний стан модифікує організаційні вимоги до судів: допустимі обмеження доступу до суду, пропорційність обмежень, процесуальні гарантії, питання безпеки та евакуації судів, функціонування судів на територіях бойових дій чи на тимчасово окупованих територіях. Зазначене посилило б зв'язок підрозділу з темою дисертації та дозволило б уникнути враження, що розділ орієнтований переважно на «загальні умови», а не на «особливі умови воєнного стану»;

2. На с. 35 слушно наголошується, що ефективність суду вимірюється стандартами якості, однак самі критерії організаційної якості подано переважно декларативно. Більш переконливим було б закріпити авторське розуміння організації роботи суду через вимірювані стандарти (розумні строки, доступність інформації, забезпеченість персоналом, цифрова доступність, безпекові протоколи, сталість бюджетування, інституційна

спроможність апарату), що надалі можна було б застосовувати у розділах 2–3 як інструмент оцінки;

3. Наведений у роботі приклад Сінгапуру в організації діяльності судової системи є цікавим і практично корисним, однак його місце у підрозділі 3.1. про європейські стандарти видається не цілком органічним. Крім того, бракує пояснення методологічної підстави звернення саме до цієї країни, а також аналізу порівнюваності умов (правова система, судова модель, політико-правовий контекст, демократичні процедури, інституційні гарантії незалежності суду). Для збереження логічної чистоти розділу доречніше було б або винести приклад у окремий підпункт «позаєвропейські моделі» судової системи, або надати чітке порівняльне обґрунтування застосовності такого досвіду в українському контексті;

Висловлені зауваження не мають принципового характеру й не знижують загальної позитивної оцінки рецензованого дослідження, виконаного Ю.В. Галаєвським; вони радше мають дискусійний характер і можуть слугувати підґрунтям для подальшого наукового обговорення порушених у дисертації питань.

Ознайомлення зі змістом та результатами дисертаційного дослідження дає підстави стверджувати, що дисертація Ю.В. Галаєвського є самостійною, цілісною та завершеною науковою працею, у якій запропоновано авторське бачення і оригінальний підхід до розкриття сутності нормативно-правових засад організації системи судів в особливих умовах воєнного стану в Україні, а також сформульовано науково обґрунтовані висновки й практично орієнтовані рекомендації.

Узагальнюючи викладене, слід констатувати, що дисертаційне дослідження на тему «Організація системи судів в особливих умовах воєнного стану в Україні: правовий аспект» є завершеною науковою роботою, у межах якої отримано нові науково обґрунтовані результати та запропоновано нове вирішення наукової проблеми, що полягає у комплексному аналізі сучасного стану й визначенні перспектив забезпечення ефективності правового

регулювання та організаційно-правових механізмів функціонування судової системи України в умовах воєнного стану.

Дисертація відповідає вимогам, установленим Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 03 квітня 2019 р. № 283), а також Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44. З огляду на це, її автор – Галаєвський Юрій Васильович – за результатами публічного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

доктор філософії у галузі права (PhD),
старший викладач кафедри конституційного
та адміністративного права

Запорізького національного університету

Д.С. Євтушенко

Підпис засвідчую

НАЧАЛЬНИК
ВІДДІЛУ КАДРІВ

Д.В. Смирнов